

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 45, godina XXIII
maj, 2018. [str. 159-161]

© Monos 2018

Poplava, zemljotres, smog: Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću (zbornik radova),

*Udruženje za modernu historiju, Sarajevo,
2017, 195 str.*

Svježinu i dinamičnost u bosanskohercegovačku historiografiju unosi Udruženje za modernu historiju (UMHIS), koje je u kratkom periodu publiciralo niz monografija i zbornika radova o modernoj historiji Bosne i Hercegovine. Ono što rad ovog udruženja čini još značajnijim jeste činjenica da su pojedine teme iz bosanskohercegovačke historije, koje su potpuno zanemarene, postale aktuelne. Jedna od tih tema jeste ekohistorija, a upravo njoj je posvećen novi zbornik radova koji je ovo udruženje publiciralo krajem 2017. godine. Potrebno je istaći da je ovaj zbornik radova rezultat saradnje UMHIS-a s Fondacijom „Heinrich Böll”. Glavni i odgovorni urednik zbornika je Amir Duranović koji je, osim predgovora, napisao i kraći tekst o razvoju ekohistorije, a predstavio je i najznačajnije autore iz sfere ekohistorije te pisao o položaju ove grane historijske nauke u Bosni i Hercegovini i okruženju. Duranović ističe da je vrlo teško pronaći ozbiljne primjere radova iz ekohistorije u bosanskohercegovačkoj historiografiji i da je interes za njeno izučavanje u susjednim zemljama mnogostruko veći. Posebno mjesto u tom smislu zauzima hrvatsko Društvo za ekonomsku povijest i ekohistoriju, koje objavljuje časopis *Ekonomska i ekohistorija*.

Sljedeći je rad Enesa S. Omerovića naziva „Velike poplave u Bosni i Hercegovini (1918. -1941.)”. Autor ovaj rad započinje objašnjenjem kojim poplavama se dodjeljuje epitet „velikih”. Kako se navodi, takvim poplavama mogu se okarakterizirati samo one koje su dojam

„velikih“, „historijskih“ i „katastrofalnih“ ostavile na osnovu zabilježenog vodostaja te arhivskih i drugih podataka koji govore o štetama koje su proizvele. U međuratnom periodu, analizirajući objavljene i neobjavljene izvore i štampu, Omerović ističe tri poplave: 1925, 1932. i 1934. godine. Autor je u radu detaljno predstavio uzroke poplava, prostore BiH koji su bili najviše pogođeni i u konačnici materijalne i ljudske gubitke koje su ove poplave donijele sa sobom. Nakon što su poplave u samo devet godina nanijele ogromne štete, kako na prostorima današnje BiH tako i na mnogim drugim područjima Kraljevine Jugoslavije, tadašnjim vlastima postavljalo se jasno pitanje na koji je način moguće spriječiti ponavljanje istih scenarija, šteta i stradanja u budućnosti. Omerović ističe da je više razloga zašto se skoro ništa nije uradilo u vezi s tim problemom. Jedan od njih jeste da su bosanskohercegovačke rijeke uglavnom planinske i vrlo brzo prerastaju u bujice, ali se isto tako brzo i povlače u svoja korita pa je često jedina mjera koja se može poduzeti evakuacija stanovništva s određenog prostora. Međutim, onaj mnogo važniji faktor jeste činjenica da vlasti u Kraljevini Jugoslaviji nisu raspolagale dovoljnim sredstvima niti su pokazale naročit interes da planski riješe pitanje zaštite od poplava. Postojao je plan izgradnje nasipa na desnoj obali Save, ali je sistem vodene zadruga, iako neadekvatan, ostao dugo vremena jedini sistem odbrane od poplava.

U ovom zborniku svoj rad predstavila je i Vera Katz, koja se također bavi fenomenom poplava, ali u periodu 1965.–1976. godine. Na samom početku rada autorica je razmatrala pojam poplava i ponudila određenu definiciju koja se djelimično razlikuje od onoga što je ponudio Omerović u prethodnom radu. Nakon toga, ukazuje na progresivni rast štete učinjene poplavama (ukupno 13.215.600.000 dinara od 1965. do 1976) i detektira naročito kritična područja kada je u pitanju plavljenje rijeka. Kako autorica

navodi, poplave poput one iz 1965. godine, kada je stradao Doboj s nekim susjednim općinama, bile su jasan znak komunističkim vlastima da je potrebno napraviti sistematsku zaštitu od poplava na prostoru cijele zemlje. Autorica u ovom radu predstavlja propise i odredbe za sanaciju posljedica elementarnih nepogoda prije i poslije 1971. godine. Razlike su se dobrim dijelom odnosile na promjene u sistemu finansiranja Federacije, uspostavljene ustavnim amandmanima i novim Ustavom. Prema njenom mišljenju, sama svijest o problemu i zakonska regulativa koju su usvajale jugoslavenske vlasti nije mogla nadoknaditi nedostatak finansijskih sredstava da bi se postigli adekvatni i dugoročni rezultati. Najbolji pokazatelj da se bosanskohercegovačko društvo tog vremena nije uspjelo u dovoljnoj mjeri konsolidirati i riješiti postojeće probleme jesu poplave u Tuzli (1975.) i Tešnju (1976.), koje je zadesila slična sudbina kao i Doboj desetak godina ranije, zaključuje Katz.

Transformaciju Sarajeva od „ekološke katastrofe do olimpijskog grada“ u periodu od 1971. do 1984. godine u svom radu predstavila je Aida Ličina Ramić. U prvom dijelu rada autorica je ponudila širu perspektivu problema zagađenosti i pokazala kako su se zemlje Istočnog bloka s ekološkim zagađenjem susrele značajno kasnije od zemalja kapitalističkog zapada. Iako Jugoslavija nije pripadala Istočnom bloku, put industrijalizacije, modernizacije i urbanizacije bio je jako sličan zemljama Istočnog bloka. Upravo je nagli privredni razvoj nakon Drugog svjetskog rata, koji je bio jedan od najbržih u svijetu, doprinosa zagađenju okoliša koje je najizraženije bilo u velikim industrijskim i urbanim centrima. Ideološka pozicija kontinuiranog napretka nije jugoslavenskim vlastima dopuštala da rješavaju problem aerozagađenja sve dok nije doseglo razmjere katastrofe. Autorica u radu pokazuje mjere koje je jugoslavenska vlast poduzimala kako bi spriječila dodatno zagađenje i umanjila

postojeće, te uz analizu rada inspeksijskih organa od 1972. do 1979. pokazuje napredak, ostvaren u borbi protiv zagađenja zraka. Osim na zagađenje zraka, u radu je ukazano i na druge ekološke probleme Sarajeva, poput odlaganja otpada i postojanja otvorenih kanalizacionih mreža, jer je usljed povećanja broja stanovništva, koje infrastruktura grada nije mogla adekvatno prihvatiti, došlo do ilegalne izgradnje niza stambenih objekata i čitavih naselja na obroncima grada. Na kraju rada autorica se osvrće i na jedan od najvećih projekata za zaštitu životne okoline koji je dijelom finansirala i Međunarodna banka. Jedan od glavnih rezultata tog projekta bila je realizacija gasnog sistema u Sarajevu, što je predstavljalo značajan napredak u očuvanju životne sredine u tom periodu.

Autor posljednjeg članka u ovom zborniku Dino Dupanović problematizira posljedice zemljotresa u Bosanskoj krajini 1969. godine. U prvom dijelu iznosi informacije o jačini zemljotresa i govorio, zapravo, o zemljotresu kao o ekološkoj katastrofi. Međutim, fokus je na političkim posljedicama koje su se pojavile nakon zemljotresa, a koje su vezane za način saniranja šteta koje su bile ogromne. Scenarij iz Bosanske krajine je bio skoro istovjetan onome iz 1963. godine u Makedoniji, ali autor pokazuje različit pristup jugoslavenskih vlasti u rješavanju problema. Bosanskoher-

cegovačko partijsko rukovodstvo, s Brankom Mikulićem na čelu, tražilo je da za Banju Luku i Bosansku krajinu budu primijenjeni isti principi finansiranja kao i u slučaju Skoplja i Makedonije, ali je zbog ekonomskih prilika u zemlji takav scenarij bio nemoguć. Autor analizira uzroke i prati genezu sukoba između predsjednika Saveznog izvršnog vijeća Mitje Ribičića i bosanskohercegovačkog partijskog rukovodstva i pokazuje kakve je društveno-političke posljedice ovaj sukob imao kako na saveznom nivou tako i na nivou Republike, gdje se najviše manifestirao u sukobima političkog rukovodstva SRBiH s pojedinim istaknutim ličnostima javnog života poput Osmana Karabegovića, Hajre Kapetanovića i Avde Hume.

Na kraju, treba istaći da ovaj zbornik radova predstavlja značajan doprinos izučavanju ekohistorije u Bosni i Hercegovini. On može i treba dati stimulans mladim istraživačima da se bave onim temama koje su zanemarene u našoj historiografiji, a jedna od njih je i ekohistorija. Autori radova u ovom zborniku su učinili samo jedan korak naprijed, predstavivši određene ekološke probleme kroz prizmu historiografije, a ostaje nada da će u budućnosti postojati više ovakvih istraživanja u Bosni i Hercegovini.

Ajdin Muhedinović